

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАЗАРЕНКО КАТЕРИНА ЮРІЇВНА

УДК 343.98 : 343.131

**РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ
МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор

Чаплинський Костянтин Олександрович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Удалова Лариса Давидівна,

Національна академія внутрішніх справ,
директор інституту післядипломної освіти;

доктор юридичних наук, професор

Лук'янчиков Євген Дмитрович,

Національний технічний університет України «КПІ»,
професор кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності.

Захист відбудеться 28 жовтня 2016 року о 09-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розісланий 24 вересня 2016 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах розбудови України як правової і незалежної держави, інтегрування до Європейського співтовариства, виняткової політичної обстановки в державі, ускладнення криміногенної ситуації та постійних провокацій з боку різних осіб на півдні та сході України спостерігається зміна структури та характеру злочинності, загальний рівень якої має тенденцію до зростання. Внаслідок цього усе більшої актуальності набувають питання забезпечення основоположних прав і свобод людини та громадянина, її життя та здоров'я, моральних цінностей.

Кризові процеси в Україні, складне суспільно-політичне та економічне становище держави створили підґрунтя для суттєвого збільшення злочинів проти моральності, зокрема тих, що пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Так, за даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 420 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, за якими у 311 випадках було складено обвинувальні акти, у 2014 р. – 509 (обвинувальний акт – лише у 321 кримінальному провадженні, у 2015 р. – 476 (обвинувальний акт – лише у 355 провадженнях), а за перше півріччя 2016 р. – 186, з яких лише у 92 випадках особам повідомлено про підозру, що складає майже 50 % проваджень. Дедалі спостерігається збільшення кількості порнографічної інформації та можливість її використання телекомунікаційними мережами та мережами Internet. Все це свідчить про небезпечний характер поширення злочинів проти моральності та зумовлює потребу у посиленні боротьби з цими проявами, а також вжитті заходів з метою найбільш ефективного їх попередження та розслідування.

Окрім того, змінюється структура й характер злочинної діяльності, яка набуває ознак організованості. Дедалі частіше ці правопорушення вчинюють злочинні угруповання, які діють з чітко визначеною структурою та чітким розподілом функціональних обов'язків їх членів: від безпосереднього надання послуг інтимного характеру до загальної організації злочинної діяльності групи. Наявність корумпованих зв'язків в органах влади та правоохоронних органах суттєво ускладнює швидке розкриття й розслідування вказаних злочинів та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

За даними Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України, суттєво збільшилася кількість нерозкритих злочинів, значно знизилась якість їх розслідування органами досудового слідства. За цих умов важливого значення набуває удосконалення слідчої діяльності, один із напрямів якої полягає у підвищенні ефективності проведення слідчих (розшукових) дій.

Зважаючи на це, криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, сьогодні потребує розробки й суттєвого оновлення. На необхідність розробки окремої методики розслідування цих злочинів вказали 92 % опитаних слідчих.

При дослідженні зазначених проблем теоретичну основу дисертації становили праці вчених-криміналістів і процесуалістів України та близького зарубіжжя, які зробили значний внесок у розробку криміналістичного забезпечення розслідування

злочинів, зокрема роботи Ю. П. Аленіна, К. В. Антонова, Л. І. Аркуші, О. Я. Баєва, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, А. І. Вінберга, О. І. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, І. Ф. Герасимова, В. Г. Гончаренка, В. А. Журавля, В. П. Захарова, А. В. Іщенко, Н. С. Карпова, О. Н. Колесніченка, В. А. Колесника, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, Н. І. Клименко, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Г. Лукашевича, С. І. Мінченка, В. О. Образцова, М. А. Погорецького, М. І. Порубова, Є. Р. Росинської, М. В. Салтевського, М. Я. Сегая, Р. Л. Степанюка, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила, Б. В. Щура, Н. Г. Шурухнова, О. О. Юхна, М. П. Яблокова та ін.

Проблеми попередження й розслідування злочинів проти моральності досліджували у своїх роботах такі вчені, як М. С. Дмитрієв, О. О. Дудоров, Д. Є. Кирюха, С. Г. Кулик, В. Ю. Мосяженко.

Втім, сьогодні комплексне дослідження методики розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, у контексті чинного Кримінального процесуального кодексу України та із урахуванням сучасних потреб правоохоронної практики не проводилося. Наведені обставини у своїй сукупності визначили актуальність окресленої проблеми, її наукову, теоретичну та практичну значущість й зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що зміцнюється», затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015; Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.09.2011 № 1911; Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011; Плану заходів Міністерства внутрішніх справ, спрямованих на реалізацію норм Кримінального процесуального кодексу України, затвердженого наказом МВС України від 08.08.2012 № 685, п. 6 розділу «Правові засоби боротьби зі злочинністю»; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності ОВС України на період 2015-2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011-2015 рр., затверджених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 № 14-10, а також у межах загальноуніверситетської наукової теми Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Теорія і практика застосування кримінально-правових і кримінально-процесуальних норм, кримінологічних, криміналістичних заходів протидії злочинності в Україні органами внутрішніх справ» (державний реєстраційний номер 0112U003551), затвердженої 28.05.2012.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є вирішення конкретного наукового завдання з розробки методики розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Комплексність мети, її багатоплановість зумовили необхідність вирішення таких *задач*:

- сформулювати поняття криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, та визначити її структуру;

- окреслити типові способи вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом;

- визначити слідову картину злочину;

- з'ясувати зміст обстановки вчинення кримінального правопорушення;

- визначити криміналістично вагомні ознаки особи злочинця;

- виокремити та систематизувати обставини, що підлягають встановленню у справах, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом;

- визначити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування кримінального правопорушення;

- конкретизувати тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду і допиту підозрюваного, потерпілого й свідка;

- з'ясувати особливості використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

Предметом дослідження є розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

Методи дослідження. Методи дослідження визначені специфікою роботи, її метою і поставленими задачами, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Методологічною основою дисертації є *діалектичний метод*, використання якого дозволило скласти цілісну систему уявлень про становлення та перспективи криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Під час дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

Формально-юридичний та порівняльно-правовий методи застосовувалися при аналізі норм чинного кримінального процесуального законодавства України та інших країн, наукових категорій, визначень й підходів, а також їхнього співставлення з метою обґрунтування висновків і пропозицій щодо доповнення чи уточнення (підрозділи 1.1-1.4, 2.1-2.2, 3.1-3.3). *Історико-правовий метод* надав змогу визначити зміст таких наукових категорій, як криміналістична характеристика, спосіб вчинення злочину, типові слідчі ситуації та ін. (підрозділи 1.1-1.4, 2.1, 3.1). *Системно-структурний метод* застосовувався при визначенні змісту криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, дослідженні способів, обстановки й матеріальних слідів та інших її елементів у взаємозв'язку між собою (підрозділи 1.1-1.4). *Соціологічний метод* використовувався при узагальненні результатів вивчення кримінальних справ і проваджень, даних опитування й анкетування працівників прокуратури, слідчих, оперативних та експертних підрозділів МВС України (підрозділи 1.2-1.4, 2.1-2.2, 3.1-3.3). *Документальний та статистичний методи* використовувалися для аналізу оперативної, слідчої і судової практики,

результатів проведеного анкетування та узагальнення статистичних даних за темою дослідження (розділи 1-3) та дозволили визначити прогалини в організаційно-тактичному забезпеченні проведення окремих слідчих (розшукових) дій (3.1-3.2). На основі *синтезу* сформульовано висновки і пропозиції за темою дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять результати узагальнення оперативної, слідчої та судової практики протягом 2010-2016 рр. Розглянуто матеріали 67 кримінальних справ та 84 кримінальних проваджень з проблематики дослідження (Дніпропетровська, Волинська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська області, м. Київ); 95 вироків судів, що розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень; дані офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури та МВС України за 2010-2016 рр.; зведені результати опитувань 247 працівників прокуратури, 215 слідчих, 238 працівників оперативних підрозділів та 73 працівників експертних установ МВС України.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших у вітчизняній науці криміналістики монографічним комплексним дослідженням методики розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій, що характеризуються науковою новизною й мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

уперше:

– розроблено структуру криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, до якої включено такі елементи, як: спосіб вчинення злочину, обстановка злочину, слідова картина, особа злочинця;

– визначено типові слідчі ситуації, що складаються на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: 1) злочинець відомий, його затримано, є достатні фактичні дані, що свідчать про вчинення злочину; 2) злочинець відомий, але недостатньо доказів для його затримання та повідомлення про підозру; 3) злочинець відомий, але переховується від слідства та суду; 4) злочинець невідомий, з місця вчинення злочину зник, є окремі дані про нього – та запропоновано механізм їх вирішення із зазначенням переліку та послідовності проведення слідчих (розшукових) дій;

– надано типову структуру організованої групи, що здійснює діяльність зі створення або утримання місць розпусти і звідництва, яка складається із: 1) лідера (організатора) групи; 2) осіб, які утримують місця розпусти; 3) осіб, які надають інтимні послуги; 4) осіб, які забезпечують безпеку злочинної діяльності групи (охоронці, «бійці»); 5) обслуговуючого персоналу (адміністратор, «бухгалтер», «утримувач каси», водій, медики); 6) фахівців, які здійснюють приховану фотозйомку чи відеозапис надання інтимних послуг з подальшою компрометацією або шантажуванням клієнта; 7) осіб, які здійснюють прикриття злочинної діяльності групи;

– запропоновано класифікацію місць учинення злочину: 1) розважальні заклади (нічні клуби, кафе, бари, ресторани); 2) спортивно-оздоровчі комплекси (сауни, масажні кабінети, салони краси, фітнес-клуби, оздоровчі центри); 3) місця відпочинку і проведення вільного часу (бази відпочинку, готелі, «зйомні» квартири), у тому числі й за кордоном; 4) місця проживання «замовника» (квартири, будинки, дачні кооперативи); 5) транспортні засоби (легкові або вантажні автомобілі); 6) відкрита місцевість (парки, сквери, лісосмуги); 7) підсобні приміщення (фотостудії, гаражі тощо);

удосконалено:

– поняття криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, як системи взаємозалежних даних про криміналістично вагомі ознаки кримінального правопорушення, які сприяють його швидкому розкриттю і розслідуванню шляхом побудови та перевірки слідчих версій в результаті проведення запланованих слідчих (розшукових) дій та інших розшукових заходів;

– перелік обставин, які підлягають встановленню при розслідуванні кримінального правопорушення;

– систему типових способів вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом;

– положення щодо дослідження обстановки вчинення злочину при побудові криміналістичної характеристики злочину шляхом аналізу часових (час доби, день тижня, пора року) та просторових (тип населеного пункту, територія вчинення діяння) ознак;

– систему даних щодо основних матеріальних слідів, котрі деталізують картину учинення злочину;

– ознаки, що характеризують особу злочинця, зокрема: стать, вік, освіта, місце роботи і проживання відповідно до району вчинення злочину, наявність судимості, стан алкогольного чи наркотичного сп'яніння;

– форми використання спеціальних знань під час розслідування злочинів;

– систему засобів тактичного забезпечення проведення огляду і допиту як найбільш поширених слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом;

– комплекс слідчих помилок й прорахунків, що допускають слідчі під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

дістало подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо поняття криміналістичної характеристики злочинів, її структури та значення при розслідуванні злочинів;

– напрями щодо необхідності постійного удосконалення тактичних прийомів (комбінацій) проведення слідчих (розшукових) дій;

– положення щодо організації і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, спрямованих на вилучення інформації з матеріальних (огляд) та особистісних джерел (допит підозрюваного, потерпілого, свідка).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – сформульовані і викладені теоретичні положення, висновки і рекомендації мають як загальнотеоретичне, так і прикладне значення для кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Вони в сукупності утворюють підґрунтя для подальшого удосконалення і розвитку методики розслідування окремих видів злочинів (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 19.02.2016; Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 19.04.2016; Університету митної справи та фінансів від 30.03.2016);

– *навчальному процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Криміналістичні засоби та методи розкриття і розслідування кримінальних правопорушень», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», а також при підготовці підручників, посібників, лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів та практичних занять з кримінального процесу і криміналістики (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 18.02.2016, Національної академії внутрішніх справ від 19.02.2016, Харківського національного університету внутрішніх справ від 26.02.2016, Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 30.03.2016);

– *практичній діяльності* – положення і висновки дисертації використовуються для удосконалення діяльності оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України. Пропозиції і рекомендації, викладені у дисертації, прийняті й використовуються у діяльності: Слідчого управління прокуратури Дніпропетровської області (акт впровадження від 07.04.2016); Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (акт впровадження від 22.04.2016); Дніпропетровської місцевої прокуратури № 1 Дніпропетровської області (акт впровадження від 17.05.2016) при проведенні навчально-методичних семінарів і практичних занять у системі службової підготовки, а також на курсах підвищення кваліфікації.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертантом самостійно. Положення й висновки, що викладені в дисертації та складають її наукову новизну, розроблені автором особисто. У співавторстві з К.О. Чаплинським опубліковано тези доповіді «Обстановка учинення злочинів як об'єкт криміналістичного дослідження», в якій дисертант дослідив наукові підходи до визначення поняття місця події, розробив їх класифікацію стосовно злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, а також визначив умови, що впливають на вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень. Наукові ідеї й розробки, що належать співавтору, у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні й практичні положення і висновки дисертації оприлюднені на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема: «Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах» (Дніпропетровськ, 2015); «Теоретичні аспекти організації досудового розслідування» (Харків, 2015); «Актуальні проблеми досудового розслідування» (Кривий Ріг, 2015); «Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування» (Одеса, 2016); «Використання

спеціальних знань у досудовому розслідуванні» (Дніпропетровськ, 2016); «Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи їх подолання)» (Дніпропетровськ, 2016); «Теорія і практика судової експертизи» (Київ, 2016); «Донецький юридичний інститут: 55 років на теренах освіти і науки» (Кривий Ріг, 2016).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у п'ятнадцяти наукових публікаціях за темою дисертації, з яких сім у наукових журналах та збірниках наукових праць, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук (з яких одна в періодичному виданні іншої держави), у восьми тезах доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з яких 150 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається із 244-х найменувань і займає 25 сторінок, 4 додатки викладено на 42-х сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи, теоретичне й емпіричне підґрунтя дисертаційного дослідження, сформульовано наукову новизну, підкреслено наукове і практичне значення одержаних результатів, подано відомості про наукові публікації.

Розділ 1 «Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» складається з чотирьох підрозділів, в яких розглянуто стан наукової розробленості проблеми, поняття й структуру криміналістичної характеристики злочину, обстановку, слідову картину та способи його вчинення, розроблено характеристику особи злочинця.

У підрозділі 1.1 «Поняття та елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» розглянуто поняття, сутність та елементи криміналістичної характеристики досліджуваного суспільно небезпечного діяння.

На підставі узагальнення наукових поглядів і підходів вчених (Р. С. Белкіна, І. Ф. Герасимова, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченка, В. К. Лисиченка, М. В. Салтевського, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітька) щодо поняття й сутності окремих криміналістичних методик визначено, що методика розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, відноситься до видових.

Серед основних її елементів виділено такі: 1) спосіб вчинення злочину; 2) обстановка злочину; 3) слідова картина; 4) особа злочинця. Визначені складові характеризуються обов'язковою розшуковою спрямованістю, що надає можливість працівникам поліції проводити слідчі (розшукові) дії та висувати слідчі версії під час досудового розслідування.

Наголошено на недоцільності виділення такого елемента, як особа

потерпілого, оскільки, відповідно до ст. 302 КК України, злочин буде закінченим з моменту вчинення відповідних суспільно небезпечних дій (створення, утримання місць розпусти, звідництва). У цих випадках потерпілий на певному етапі розслідування буде відсутній. Адже у випадках вчинення цих дій особу, яка задовольнила свої сексуальні бажання, може взагалі бути не встановлено. Відтак, особливістю досліджуваної категорії правопорушень є невизначено широке коло ймовірних потерпілих.

Доведено, що сьогодні малодослідженими у теоретичному аспекті залишилися питання сучасної криміналістичної характеристики та особливостей розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Зокрема, одним з найбільш перспективних напрямків удосконалення цієї діяльності, на думку 62 % опитаних респондентів, є питання організаційно-тактичного забезпечення розслідування цієї категорії злочинів.

У підрозділі 1.2 «Способи та слідова картина злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» на підставі узагальнення слідчої практики і даних опитування слідчих аргументовано, що при вчиненні вказаних злочинів наявним є повноструктурний склад, оскільки у переважній більшості випадків (92 %) мають місце елементи підготовки та приховування суспільно небезпечного діяння.

Визначено, що складовими елементами способу вчинення злочину є підготовка, безпосереднє вчинення та приховування. З'ясовано, що організатори злочину здебільшого (95 %) застосовували заходи щодо підготовки до злочину, зокрема: а) планування злочину – 96 %; б) пошук приміщення чи іншого місця для розпусти – 59 %; в) облаштування приміщення чи іншого місця для розпусти – 47 %; г) добір осіб, які згодні за винагороду надавати інтимні послуги – 94 %; д) пошук клієнтів – 26 %; е) добір співучасників злочину – 22 %; є) розподіл ролей між співучасниками – 56 %.

До основних способів вчинення злочину слід віднести такі: а) утворення місця для надання інтимних послуг – 12 %; б) створення умов для ефективного функціонування місця для розпусти з метою отримання значних прибутків – 43 %; в) схиляння осіб до надання інтимних послуг (шантаж, компрометація, використання службової залежності, грошова винагорода) – 57 %; г) координація діяльності з надання інтимних послуг та звідництва – 24 %; д) знайомство і організація зустрічей для надання інтимних послуг – 42 %; е) утримання місця для розпусти і звідництва – 76 %.

Акцентовано на способах приховування злочину, зокрема: а) маскуванню цільового призначення приміщення чи іншого місця для розпусти – 96 %; б) надання інтимних послуг лише «постійним» клієнтам – 19 %; в) давання неправдивих свідчень у разі викриття, у тому числі висунення алібі – 69 %; г) відмова від дачі показань – 42 %; д) вплив на сумлінних учасників процесу – 37 %; е) використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління – 12 %.

На основі узагальнення наукових праць вчених-криміналістів (Р. С. Белкіна, М. С. Старушкевича, Ф. П. Сиви) визначено слідову картину злочину як поєднання ідеальних відображень і матеріальних слідів, які є наслідками

злочинної події, тобто будь-які зміни об'єктивної дійсності, що несуть криміналістично важливу інформацію про кримінальне правопорушення.

Визначено типові сліди злочину, що можуть знаходитися на: 1) тілі і одязі особи (сліди крові, сперми, ґрунту, тілесні ушкодження); 2) місці вчинення злочину (відбитки пальців рук, фрагменти одягу). Встановлено, що у 69 % випадках сліди були на місці події; за місцем проживання злочинця – 22 %, в інших місцях (проживання знайомих і родичів злочинця) – 9 %.

Аналіз матеріалів кримінальних справ і проваджень надав змогу дійти висновку, що найчастіше слідчі під час огляду виявляли: а) сліди рук – 24 %; б) сліди крові та інших органічних речовин – 83 %.

У *підрозділі 1.3 «Обстановка злочинного посягання»* акцентовано на важливості цього елемента криміналістичної характеристики злочину та взаємозв'язку з іншими структурними елементами.

Запропоновано класифікацію місць вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, зокрема: 1) розважальні заклади – 16 % (з них: нічні клуби – 10 %, кафе – 1 %, бари – 2 %, ресторани – 3 %); 2) спортивно-оздоровчі комплекси – 36 % (з них: сауни – 22 %, масажні кабінети – 3 %, салони краси – 2 %, фітнес-клуби – 3 %, оздоровчі центри – 6 %); 3) місця відпочинку і проведення вільного часу – 28 % (з них: бази відпочинку – 4 %, готелі – 9 %, «зйомні» квартири – 15 %), у тому числі й за кордоном; 4) місця проживання «замовника» – 4 % (з них: квартири – 2 %, будинки – 1 %, дачні кооперативи – 1 %); 5) транспортні засоби – 9 % (з них: легкові (6 %) або вантажні (3 %) автомобілі); 6) відкрита місцевість – 4 % (з них: парки – 1 %, сквери – 1 %, лісосмуги – 2 %); 7) підсобні приміщення – 3 % (з них: фотостудії – 1 %, гаражі – 1 %, інше – 1 %).

Залежно від часу надання інтимних послуг з'ясовано, що близько 41 % послуг надається вночі – з 22 до 6 години; приблизно 46 % – увечері (з 18 до 22 години); 13 % – у ранковий та денний час (з 6 до 18 години). З огляду на це переважна більшість злочинів вчинюється ввечері й вночі.

Відповідно до характеристики дня тижня визначено, що вказані злочини вчиняються здебільшого у п'ятницю, суботу та неділю (81 %). Тобто найбільша їх кількість припадає на час відпочинку – у вихідні дні з 18 до 6 години.

Характерною для інтимних послуг є й сезонність часу їх надання. Так, влітку злочини вчиняються у 31 % випадків; восени – 22 %; взимку – 26 %; навесні – 21 %. Вказані показники свідчать про те, що інтимні послуги надаються систематично, проте значна їхня кількість припадає на період відпусток й відпочинку.

Акцентовано на умовах, що сприяють учиненню вказаних злочинів: а) розповсюджене рекламування надання інтимних послуг через рекламу у ЗМІ, мережу Internet або мобільні телефони (93 %); б) приховане (замасковане) місце розташування місць розпусти (89 %); в) широкий спектр інтимних послуг із гнучкою фінансовою політикою або наявністю «товару» будь-якої цінової категорії (62 %); г) перебування замовника у стані алкогольного (81 %) чи наркотичного (6 %) сп'яніння; д) значний кримінальний досвід роботи злочинців у сфері надання інтимних послуг – «секс-бізнесу» (32 %) та ін.

У підрозділі 1.4 «Характеристика особи злочинця» зазначено, що сукупність відомостей щодо типових ознак суб'єкту злочину є одним з основних і обов'язкових елементів криміналістичної характеристики злочину. Ці відомості дозволяють скласти найбільш вірогідний портрет особи злочинця, що дозволяє слідчому вчасно висунути слідчі версії, звузити коло пошуку підозрюваних, спрогнозувати тактику поведінки ймовірного злочинця, вирішити низку інших завдань досудового розслідування.

Досліджено типові характеристики особи злочинця шляхом узагальнення відомостей про його фізичні, біологічні, соціальні та демографічні властивості.

На підставі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що злочини, пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, переважно вчиняють чоловіки – 83 %.

Визначено, що на момент вчинення злочину злочинці перебували у віці 18-25 років (21 %), 25-35 років (47 %), 35-45 (23 %), 45 років і старше (9 %). Найбільш криміногенну групу складають особи віком 25-35 років.

Залежно від рівня освіти злочинців встановлено, що базову середню освіту має 1 %, середню – 4 %, середню спеціальну – 16 %, базову вищу – 43 %, вищу – 34 %, іншу – 2 %. Більшість з них неодружені (71 %), не мають постійного місця роботи (24 %) і проживання (17 %); учні (студенти) – 9 %; працюючі – 82 %. Під час учинення злочину правопорушники перебували у стані сп'яніння (1 %) або були раніше засудженими (8 %).

З'ясовано, що злочинну діяльність зі створення (утримання) місць розпусти або звідництва здійснюють як злочинні угруповання (82 %), так й окремі особи (18 %). Злочинні групи мають певну структуру (ієрархію), до складу якої входять: організатори, власники місць розпусти, наймані працівники, які керують діяльністю цих місць, особи, які обслуговують, здійснюють розподіл надання інтимних послуг повіями, виконують матеріальне (технічне) забезпечення їхньої діяльності та інші функції.

Акцентовано увагу на організаторі (лідері) злочинного угруповання, який спрямовує діяльність за такими напрямками: 1) пошук, оренда або купівля приміщення для розпусти; 2) добір осіб, які будуть надавати інтимні послуги; 3) підбір допоміжного персоналу (сутенерів, контролерів, охоронців, адміністраторів, водіїв, медиків); 4) створення умов для отримання максимальних злочинних прибутків; 5) прикриття злочинної діяльності групи із використанням корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах.

Організатор групи безпосередньо керує її діяльністю. У більшості випадків (72 %) організатор виконує роль утримувача місця розпусти.

За результатами узагальнення даних кримінальних проваджень встановлено, що організовані групи склалися з такої кількості її членів: а) 3-5 осіб – 29 %; б) 6-8 осіб – 47 %; в) 9-12 осіб – 16 %; г) більше 12-ти осіб – 8 %.

Залежно від місця і розміру оплати за інтимні послуги осіб, які їх надають, можна поділити на 4 основні групи:

1) особи, які надають інтимні послуги на трасах і автошляхах. Злочинна група складається із: організатора, звідника (сутенера), водія та повії. Оплата

залежно від виду послуги коливається від 200 до 600 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають працівники місцевих прокуратур і відділень поліції;

2) особи, які надають інтимні послуги у спортивно-оздоровчих комплексах та розважальних закладах. До складу групи входять: організатор, утримувач місця розпусти, адміністратор, звідник (сутенер), повії, водії, охорона, особи, які здійснюють прихований відеозапис. У таких групах оплата залежно від виду послуги коливається від 700 до 3000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають керівники місцевих прокуратур та відділів поліції;

3) особи (так званого «VIP-класу»), які надають інтимні послуги на елітних базах відпочинку, за місцем проживання замовника або пов'язані із виїздом за кордон, участю у приватних вечірках, супроводженням різного роду «делегацій» або «VIP-персон» та ін. Злочинні групи такого типу є сталими, латентними, характеризуються складною ієрархією. В таких групах оплата залежно від виду послуги починається від 10 000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривається представниками влади й управління, керівниками правоохоронних органів;

4) особи, які надають інтимні послуги з використанням web-камер у режимі on-line трансляції у всевітній інформаційній мережі Internet.

Акцентовано, що окрім надання інтимних послуг окремі злочинні групи спеціалізуються на збиранні інформації щодо своїх клієнтів (представників органів влади й управління, правоохоронних органів) з подальшим її використанням для їх шантажу або компрометації. Для цього злочинці використовують приховану фотозйомку або відеозапис.

Розділ 2 «Особливості організації розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» складається з двох підрозділів, в яких розглянуто обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні, а також типові слідчі ситуації, що виникають на певному його етапі, та відповідний цим ситуаціям комплекс дій слідчого.

У підрозділі 2.1 *«Аналіз первинної інформації та обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом»* встановлено, що первинні матеріали, які є приводом для внесення відомостей в ЄРДР за фактом вчинення злочину, кваліфікованого за ст. 302 КК України, надходять у правоохоронні органи з таких джерел інформації: а) заяви, листи і повідомлення, що надійшли від громадян (47 %); б) повідомлення працівників установ та організацій (4 %); в) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (11 %); г) матеріали, отримані під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та розшукових заходів (38 %).

Додаткові відомості щодо злочину на стадії реєстрації в ЄРДР отримуються завдяки заходам збирання первинної інформації: огляду місця надання інтимних послуг; встановлення особи злочинця (сутенера, звідника) і місця його перебування; виявлення очевидців й свідків злочину та отримання від них пояснень щодо злочинної події та ін.

На підставі узагальнення слідчої практики виокремлено обставини, які підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

У підрозділі 2.2 «Алгоритми дій слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового та подальшого етапів розслідування» на підставі аналізу наукових підходів вчених (Л. Я. Драпкін, І. М. Лузгін, В. Ю. Шепітько) щодо поняття, сутності та видів слідчих ситуацій доведено, що правильний вибір найбільш ефективних засобів й методів слідчої діяльності, спрямованих на вирішення конкретних задач розслідування, залежить від певних слідчих ситуацій.

Виокремлено слідчі ситуації певних етапів розслідування і визначено порядок дій слідчого у кожній з них через призму системи тактичних задач кримінального провадження. На початковому етапі розслідування виникають такі типові слідчі ситуації: а) злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину – 24 %. У даному випадку головним завданням слідчого є збирання інших доказів вини особи для повідомлення їй про підозру; б) злочинець відомий, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру – 48 %. Це найбільш складна слідча ситуація. Важливого значення набуває вміння слідчого якісно провести огляд місця розпусти, допитати свідків злочину і відповідно до отриманої інформації призначити найбільш оптимальний перелік судових експертиз, що дозволить довести причетність певної особи до конкретних дій; в) злочинець відомий, але він переховується від слідства і суду – 16 %. За цієї ситуації слідчому необхідно вжити вичерпних заходів для швидкого встановлення його місця знаходження й затримання; г) злочинець невідомий – 12 %. Ця ситуація визначається потребою максимальної фіксації матеріальних й ідеальних слідів злочину, здійснення заходів щодо встановлення й розшуку злочинця та можливих його співучасників, а також виявлення інших епізодів злочинної діяльності.

Визначено типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування: а) особі повідомлено про підозру, підозрюваний дає правдиві показання – 17 %; б) повідомлено про підозру, підозрюваний дає завідомо неправдиві (неповні) показання – 62 %; в) повідомлено про підозру декільком особам, з яких одна дає правдиві показання, що викривають інших у злочинній діяльності – 21 %. З урахуванням обізнаності слідчого про злочинну подію визначено такі ситуації: а) повної обізнаності; б) середньої обізнаності; в) недостатньої обізнаності.

Розділ 3 «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» складається з трьох підрозділів, в яких охарактеризовано особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання інформації з матеріальних об'єктів (огляд) та особистісних джерел (допит), з яких, на думку 91 % працівників поліції, найчастіше отримується інформація про кримінальне правопорушення.

У підрозділі 3.1 «Організація і тактика проведення огляду місця події» на підставі узагальнення наукових розробок вчених (В. П. Бахін, Р. С. Белкін, Є. Д. Лук'янчиков, В. П. Колмаков, Л. Д. Удалова, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько) визначено особливості організації і тактики проведення слідчої (розшукової) дії з урахуванням слідчих ситуацій.

Огляд місця події, на думку 87 % респондентів, є найбільш ефективною слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ст. 302

КК України. Відомості, отримані під час огляду, є джерелом інформації (69 %) для висування версій та проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Доведено, що ефективність огляду безпосередньо залежить від складу його учасників. За необхідності слідчий може збільшити склад групи для забезпечення виявлення й вилучення максимальної кількості слідів злочину. До огляду місця події доцільно залучати: а) експертів – для вилучення матеріальних слідів біологічного походження; б) працівників патрульної поліції – для забезпечення охорони місця події; в) працівників оперативних підрозділів – для затримання злочинців за «гарячими» слідами.

Під час огляду необхідно виявляти і вилучати записи з камер спостереження у приміщенні, де надавалися інтимні послуги, а також записи відеозйомки прилеглої території (паркувальне місце неподалік від сауни або нічного клубу). Необхідно знімати записи і з камер спостереження, розміщених на інших об'єктах (відділення банку, аптека, заправочна станція). На цих записах може бути зафіксований клієнт, який прибув до місця розпусти, або автомобіль, на якому водій із сутенером привіз повій та ін. Все це дозволить довести причетність конкретної особи (сутенера, повії, водія, клієнта) до злочину.

Важливе значення має виявлення слідів біологічного походження (сперма, слина), що дозволить ідентифікувати осіб, які були у місці розпусти. Під час огляду необхідно виявляти і вилучати: а) документи, які містять відомості про клієнтів, час і місце їх відпочинку або повій; б) візитки і буклети, що розповсюджуються у клубах чи автошляхах для наповнення клієнтури; в) мобільні телефони, де міститься адресна книга (прізвища і адреси повій, клієнтів, дані про організатора злочину), sms-повідомлення, фотографії або відеоролики; г) ноутбуки, де може міститися інформація про злочинну діяльність групи та її членів. Значну увагу потрібно приділити веб-сайтам, де була розміщена інформація щодо надання інтимних послуг. На підставі узагальнення матеріалів кримінальних проваджень виокремлено найбільш характерні тактичні помилки й прорахунки, що допускають слідчі під час проведення огляду.

У підрозділі 3.2 «Тактика допиту підозрюваного, потерпілого та свідка» визначено організаційно-тактичні особливості проведення слідчої (розшукової) дії. Акцентовано на значенні допиту, який на думку 96 % респондентів є центральною процесуальною дією під час досудового розслідування досліджуваних правопорушень. Допит дозволяє вчасно висунути слідчі версії (78 %), визначити послідовність проведення інших процесуальних дій (62 %), отримати відомості про особу злочинця (96 %) та обставини злочину (86 %).

Визначено організаційно-підготовчі заходи допиту підозрюваних, потерпілих і свідків; сформульовано предмет допиту; запропоновано рекомендації щодо використання найбільш раціональних тактичних прийомів (комбінацій) допиту. Під час допиту потерпілих необхідно з'ясувати: а) події і обставини злочину, характер дій злочинців; б) причини й умови, що сприяли учиненню злочину; в) відомості про минулі взаємини із підозрюваним; г) кількість учасників злочину; д) кількість інтимних послуг, що надано в певному місці; е) способи встановлення зв'язку із підозрюваними та ін. Допит у справах вказаної категорії може

проводитися як у конфліктних (92 %), так й у безконфліктних (8 %) ситуаціях.

Визначено конфліктні ситуації допиту, зокрема: відсутність психологічного контакту (68 %), відмова від давання показань (51 %), давання неправдивих (95 %) і неповних (72 %) показань, постійна зміна показань (31 %), негативний вплив на сумлінного учасника допиту (28 %), висунення неправдивого алібі (16 %). Потерпілі та свідки відмовляються давати свідчення, побоюючись розголошення події, що може вплинути на їх професійну репутацію, сімейні відносини та кар'єрне зростання.

На підставі узагальнення слідчої практики визначено найбільш ефективні тактичні прийоми допиту, а саме: а) встановлення психологічного контакту – 100 %; б) викладання показань у формі вільної розповіді – 100 %; в) постановка запитань – 100 %; г) створення уявлення про інформованість слідчого – 65 %; д) спостереження за поведінкою допитуваного – 45 %; е) використання у злочинній групі конфліктів й протиріч – 42 %; є) використання різних темпів допиту – 37 %; ж) пред'явлення доказів – 34 %; з) створення й зняття напруги – 29 %; і) використання фактора раптовості – 28 %; к) приховування меж поінформованості слідчого – 26 %; л) застосування відеозапису – 22 %; м) використання рефлексії допитуваного – 9 %.

У підрозділі 3.3 «Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» акцентовано на можливості використання різних форм спеціальних знань. Залежно від того, який суб'єкт їх застосовує, такі знання можуть використовуватися як безпосередньо слідчим, так й опосередковано. Серед основних форм використання спеціальних знань виділено такі: а) безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час огляду; б) призначення судових експертиз; в) участь спеціаліста при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій.

Визначено перелік судових експертиз, що можуть призначатися у справах за ст. 302 КК України. Запропоновано поділяти їх на дві основні групи, які призначаються для: а) ідентифікації злочинця, знарядь злочину, транспортних засобів; б) дослідження учасників злочину. До I групи слід відносити такі експертизи: дактилоскопічна – 12 %; судово-біологічна (імунологічна, цитологічна, одорологічна, експертиза волосся, молекулярно-генетична) – 52 %; трасологічна – 8 % та ін. До II групи віднесено судово-хімічну (15 %) та судово-медичну (74 %) експертизи. Призначення тієї чи іншої експертизи залежить від слідчої ситуації, що склалася, та комплексу завдань, які можуть бути вирішені шляхом її проведення. На підставі аналізу слідчої практики встановлено, що експертизи призначалися з моменту внесення відомостей до ЄРДР протягом: 5 діб – 32 %, 15 діб – 31 %, місяця – 24 %, понад місяць – 13 %.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у розробці та науковому обґрунтуванні методики розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Найсуттєвішими з них є такі:

1. Сформульовано поняття криміналістичної характеристики злочинів,

пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, як системи взаємозалежних даних про криміналістично вагомі ознаки кримінального правопорушення, які сприяють його швидкому розкриттю і розслідуванню шляхом побудови та перевірки слідчих версій в результаті проведення запланованих слідчих (розшукових) дій та інших розшукових заходів.

Її структуру складають: спосіб вчинення злочину, обстановка злочину, слідова картина, особа злочинця.

2. Визначено типові способи вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, зокрема: а) утворення місця для надання інтимних послуг; б) створення умов для ефективного функціонування місця для розпусти з метою отримання значних прибутків; в) схилення осіб до надання інтимних послуг (шантаж, компрометація, використання службової залежності, грошова винагорода); г) координація діяльності із надання інтимних послуг та звідництва; д) знайомство й організація зустрічей для надання інтимних послуг; е) утримання місця для розпусти і звідництва.

Доведено, що у вказаних злочинах наявний повноструктурний склад, оскільки переважно мають місце елементи підготовки й приховування суспільно небезпечного діяння. Розкрито способи підготовки і приховування злочину.

3. Визначено слідову картину злочину. Виокремлено вузлові місця, де можуть бути зосереджені сліди злочину: а) місце, де знаходився злочинець; б) місце, де знаходився клієнт; в) місце, де надавалися інтимні послуги. З урахуванням місця учинення злочину виділено такі групи слідів: а) сліди рук – 24 %; б) сліди крові та інших органічних речовин – 83 %.

4. Розкрито зміст обстановки вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Вперше запропоновано класифікацію місць учинення злочинів, зокрема: а) розважальні заклади – 16 %; б) спортивно-оздоровчі комплекси – 36 %; в) місця відпочинку і проведення вільного часу – 28 %; г) місця проживання «замовника» – 4 %; д) транспортні засоби – 9 %; е) відкрита місцевість – 4 %; є) підсобні приміщення – 3 %.

Виокремлено типові риси місць учинення вказаних злочинів: а) приховане цільове призначення місця розпусти (наприклад, надання оздоровчих і реабілітаційних послуг); б) розташування неподалік від розважальних закладів або місць відпочинку громадян; в) обмежена можливість доступу до місця розпусти; г) обмежене коло очевидців надання інтимних послуг.

Залежно від часу надання інтимних послуг з'ясовано, що близько 41 % послуг надається вночі – з 22 до 6 години; приблизно 46 % – увечері (з 18 до 22 години); 13 % – у ранковий та денний час (з 6 до 18 години). Акцентовано на умовах, що сприяють учиненню вказаних злочинів.

5. Визначено криміналістично вагомі ознаки особи злочинця: це чоловіки у віці від 25 до 35 років, які мають базову вищу або вищу освіту, неodrужені, мають постійне місце роботи. Під час учинення злочину правопорушники майже ніколи не перебували у стані сп'яніння, були раніше засудженими – 8 %.

Злочини зі створення (утримання) місць розпусти або звідництва здебільшого (82 %) вчиняють злочинні угруповання, які мають певну структуру

(ієрархію), що складається із: 1) лідера (організатора) групи; 2) осіб, які утримують місця розпусти; 3) осіб, які надають інтимні послуги; 4) осіб, які забезпечують безпеку злочинної діяльності групи (охоронці, «бійці»); 5) обслуговуючого персоналу (адміністратор, «бухгалтер», «утримувач каси», водій, медики); 6) фахівців, які здійснюють приховану фотозйомку чи відеозапис надання інтимних послуг з подальшою компрометацією або шантажуванням клієнта; 7) осіб, які здійснюють прикриття злочинної діяльності групи.

6. Виокремлено та систематизовано обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: а) чи дійсно були вчинені дії щодо створення або утримання місць розпусти і у чому саме вони полягали; б) якою є тривалість дій щодо створення або утримання місць розпусти; в) місце їх учинення; г) обстановка, в якій відбувалися злочинні дії; д) відомості, що характеризують особу злочинця; е) обставини, що впливають на ступінь й характер відповідальності злочинця; є) конкретні наслідки діяння; ж) причини і умови, що сприяли злочину; з) чи не було під час злочину вчинено інших правопорушень; и) обставини, що впливають на ступінь і характер відповідальності злочинця; і) способи учинення злочину; к) структура злочинної групи; л) особливості розподілу злочинних ролей всередині групи.

7. Визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, зокрема: а) злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину; б) злочинець відомий, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру; в) злочинець відомий, але він переховується від слідства і суду; г) злочинець невідомий. Запропоновано типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування.

8. Конкретизовано тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій: огляду і допиту підозрюваного, свідка й потерпілого.

Окреслено найбільш типові тактичні помилки, яких припускаються слідчі під час огляду: а) ігнорування оперативно-розшукової інформації – 64 %; б) відсутність достатньої кількості науково-технічних засобів виявлення і фіксації слідів злочину – 59 %; в) поверхневе проведення огляду – 56 %; г) несвоєчасне проведення огляду – 52 %; д) відсутність послідовності огляду – 38 %; е) проведення огляду неповним складом слідчо-оперативної групи – 31 %. Надано рекомендації щодо їх усунення.

До найбільш ефективних тактичних прийомів допиту віднесено такі: а) встановлення психологічного контакту; б) викладання показань у формі вільної розповіді; в) постановка запитань; г) створення уявлення про інформованість слідчого; д) спостереження за поведінкою допитуваного; е) використання у злочинній групі конфліктів й протиріч; є) використання різних темпів допиту; ж) пред'явлення доказів; з) створення й зняття напруги; і) використання фактора раптовості; к) приховування меж поінформованості слідчого; л) застосування відеозапису; м) використання рефлексії допитуваного.

9. З'ясовано особливості використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

Серед основних їх форм виділено безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час проведення огляду місця події, призначення судових експертиз, а також участь спеціаліста при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. За даною категорією справ найбільш характерним є проведення судово-біологічної (імунологічна, цитологічна, експертиза волосся, молекулярно-генетична), судово-хімічної та судово-медичної експертиз.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Береза К. Ю. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Прикарпатський юридичний вісник : зб. наук. пр. – 2015. – № 3. – С. 282-285.

2. Береза Е. Ю. Подготовительный этап предъявления для опознания при расследовании преступлений, связанных с созданием или содержанием мест разврата и сводничеством / Е. Ю. Береза // Право и политика : науч.-метод. журн. – 2015. – Спец. вып. – С. 64-68.

3. Береза К. Ю. Організаційно-тактичні аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. пр. – 2015. – № 4. – С. 303-309.

4. Береза К. Ю. Організація й тактика проведення пред'явлення для впізнання під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти та звідництвом / К. Ю. Береза // Право і суспільство : наук. журн. – 2015. – № 6.2. – С. 144-148.

5. Береза К. Ю. Обстановка вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Т. 3. – Вип. № 3-2. – С. 257-260.

6. Береза К. Ю. Особливості проведення допиту підозрюваного під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції : наук. зб. Дніпроп. нац. ун-ту ім. Олеся Гончара – 2016. – № 1. – С. 68-71.

7. Береза К. Ю. Організаційно-тактичні особливості проведення допиту при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. пр. – 2016. – № 1. – С. 321-328.

8. Береза К. Ю. Тактичні прийоми проведення допиту при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 110 с. – С. 52-54.

9. Береза К. Ю. Криміналістичне забезпечення допиту підозрюваних / К. Ю. Береза // Теоретичні аспекти організації досудового розслідування : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 4 груд. 2015 р.). – Х. : ХНУВС,

2015. – С. 369-372.

10. Береза К. Ю. Тактичне забезпечення допиту / К. Ю. Береза // Актуальні проблеми досудового розслідування : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 23 жовт. 2015 р.) / ред. кол. : О. О. Волобуєва, О. В. Одерій, В. П. Горбачов, Т. О. Лоскутов. – Кривий Ріг : Центр оперативного друку «Геліос», 2016. – С. 28-31.

11. Береза К. Ю. Особливості призначення експертиз при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні : матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 трав. 2016 р.). Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. – 194 с. – С. 68-70.

12. Береза К. Ю. Особливості обстановки учинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Теорія і практика судової експертизи : зб. матер. круглого столу / редкол. : Кобилянський О. Л., Черноус Ю. М., Свобода Є. Ю.; Київ. ННІ № 2 НАВС. – К. : ННІ № 2 Національної академії внутрішніх справ, 2016. – 410 с. – С. 34-37.

13. Береза К. Ю. Наукові підходи до організаційного забезпечення допиту підозрюваних при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи їх подолання) : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 квіт. 2016). – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2016. – С. 267-270.

14. Береза К. Ю. Обстановка учинення злочинів як об'єкт криміналістичного дослідження / К. Ю. Береза, К. О. Чаплинський // Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 14 квіт. 2016 р. – Одеса : ОДУВС, 2016. – С. 213-215.

15. Береза К. Ю. Проблемні питання тактичного забезпечення допиту підозрюваних в умовах реформування національної поліції України / К. Ю. Береза // Донецький юридичний інститут: 55 років на теренах освіти і науки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 13 трав. 2016 р.). – Кривий Ріг : Донецьк. юрид. ін.-т МВС України, 2016. – С. 277-280.

АНОТАЦІЯ

Назаренко К. Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2016.

У дисертації на монографічному рівні досліджено теоретичні та практичні аспекти розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. На основі глибокого й системного аналізу представлено криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Сформульовано поняття криміналістичної характеристики вказаних злочинів та визначено основні її структурні елементи. Автором розглянуто зміст обстановки досліджуваних

злочинів, розкрито способи їх вчинення та надано характеристику особи злочинця. Систематизовано обставини, що підлягають встановленню. Досліджено слідчі ситуації, що виникають на певному етапі розслідування, та визначено відповідні цим ситуаціям слідчі (розшукові) дії.

Автором здійснено системний аналіз тактичних основ забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Розроблено тактичні рекомендації з тактики проведення огляду і допиту підозрюваного, свідка та потерпілого. Досліджено особливості використання спеціальних знань. Сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій, спрямованих на удосконалення теоретико-правових засад кримінально-процесуальних відносин, уточнено та сформульовано деякі категорії кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: звідництво, місце розпусти, досудове розслідування, криміналістична характеристика, слідчі (розшукові) дії, організація, тактика, тактичний прийом, слідча ситуація.

АННОТАЦІЯ

Назаренко Е. Ю. Расследование преступлений, связанных с созданием или содержанием притонов и сводничеством. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Днепр, 2016.

В диссертации на монографическом уровне исследованы теоретические и практические аспекты расследования преступлений, связанных с созданием или содержанием притонов и сводничеством. Автором проанализировано и обобщено значительное количество научных исследований, материалов архивных уголовных дел и производств, проведено анкетирование сотрудников органов полиции и прокуратуры, использованы статистические данные МВД и Генеральной прокуратуры Украины.

На основе глубокого и системного анализа представлена криминалистическая характеристика преступлений, связанных с созданием или содержанием притонов и сводничеством. При этом определена структура данной категории преступлений, раскрыто содержание ее элементов: способ совершения преступления, обстановка преступления, следовая картина, личность преступника. Диссертантом исследована обстановка совершения преступления: время, место и обстоятельства его совершения. Предложена классификация мест, связанных с созданием или содержанием притонов и сводничеством. Определено, что особенностью способа совершения преступления является наличие действий по его подготовке и сокрытию. В совокупности с типичными способами совершения преступления разработана система данных про основные материальные его следы. Сформулирована типичная характеристика личности преступника с учетом криминалистически значимых признаков. Классифицированы источники первоначальных сведений, наличие которых обуславливает необходимость возбуждения уголовного дела и проведения досудебного расследования. Сформулированы типичные следственные ситуации первоначального и последующего этапов расследования.

Автором осуществлен системный анализ тактических основ обеспечения расследования преступлений, связанных с созданием или содержанием притонов и сводничеством. Систематизированы организационно-тактические основы проведения отдельных следственных (розыскных) действий, в число которых входит осмотр, допрос подозреваемого, свидетеля и потерпевшего. Отдельное внимание уделено организационно-тактическим аспектам подготовки данных следственных (розыскных) действий, а также тактическим приемам, применяемым следователем для достижения целей досудебного расследования данной категории преступлений.

Исследованы особенности использования специальных знаний, а также роли следователя во время осуществления взаимодействия на различных этапах уголовного производства. Сформулирован ряд конкретных предложений и рекомендаций, направленных на усовершенствование теоретико-правовых основ уголовно-процессуальных отношений, уточнены и сформулированы некоторые категории уголовного процесса и криминалистики.

Ключевые слова: сводничество, притон, досудебное расследование, криминалистическая характеристика, следственные (розыскные) действия, организация, тактика, тактический прием, следственная ситуация.

SUMMARY

Nazarenko K. Y. Investigation of crimes related to establishment or maintenance of brothels and pimping. – The manuscript.

The thesis is for candidate's degree of law on specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational-Search Activity. – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Dnipro, 2016.

In the thesis at the monographic level theoretical and practical aspects of investigation of crimes related to the establishment or maintenance of brothels and pimping. The author has analyzed and summarized a considerable number of scientific studies, archival materials of criminal cases and proceeding, underwent questionnaire survey of police and Prosecutor's office, statistical data of the Ministry of interior and the General Prosecutor's office. On the basis of systematic and in-depth analysis she has presented the criminological characteristics of crimes related to the establishment or maintenance of brothels and pimping. While the structure of this category reveals the content of its elements: the means of committing a crime, the situation of the crime, trace the pattern, the identity of the offender. The dissertation investigated the situation of the crime: time, place and circumstances of its commitment. The classification of areas associated with the establishment or maintenance of brothels and pimping. It is determined that a feature of the method of the crime is the presence of action for its preparation or concealment. Together with the typical ways of committing a crime developed a system of data about the basic material traces. Typical characteristics of offender subject to the forensically significant characteristics have been formulated.

The author has classified sources of the initial information, the presence of which necessitates the registration of a crime and pretrial investigation. She has formulated typical investigative situation, the initial and subsequent stages of the investigation. The author conducts a systematic analysis of the tactical basis to ensure the investigation of crimes related to the establishment or maintenance of brothels and pimping.

Keywords: pandering, den, pre-trial investigation, criminalistic characteristics, investigation (search) actions, organization, tactics, tactic, investigative situation.